

se loti tega koristnega posla g. Lendovšek, ki nam je že v ličnih izdavačih podal Orožna in Slomška; še Virk poleg teh dveh, to bi bila čestita družba!

In kadar v veseli družbi slišim prepevati „Slovensko dekle“, pesen, katera mi je od nekdanj posebnost v srce sezala, zamislim se ter v spominu ponovita se mi tisti srečni dve uri, kateri sem prebil pred dobrima dvema letoma v prijaznih Ločah pri ljubeznivem Virku.

„Dokler človeški rod
Ima po zemlji hod,
Bode slovelo
Slovensko dekle“

poje Virkova pesen; a jaz završujem ter o njenem pesniku Virku pravim:

„Dokler slovenski rod
Ima po zemlji hod,
Bode slovelo
Tvoje ime.“

Ponkerčev oča.

Spisal Janko Kersnik.

Tam doli pod Kompoljskim gradom v zatišji dveh malih dolin, raztezajočih se na sever in na vzhod, delala je soseskina cesta mal klanjec.

Preko ceste vrhu klanjca pa sta držali dve ozki stezi.

Vsi grajski in kmetski lovci pripovedovali so, da je tamkaj na razpotji izvrsten stan za vsakovrstno divjačino.

Zajec, gnan in pojan od tulečih psov, pripihati mora, kakor so pravili lovci, kar po cesti, bodisi od desne ali leve; lisica priplazi in privleče se po ozki spodnji stezi, in nje je treba posebno paziti. Srnjak pa prilomi skozi goste, z robidovjem prerasteno grmovje; že na dve sto korakov ga lahko čuješ, in na cesto pred puško mora priti.

Izvrsten stan je bil to! Tudi za srnice, lehkonožne, živočke srnice!

A po teh streljati bilo je strogo prepovedano; grajski gospodarji so varovali svojo divjačino.

Bilo je septembra meseca, ko se je že zgodaj, v hladni rosi, odpravilo nekoliko lovcev iz Kompoljskega grada na lov doli v zatišje.

Bilo jih je malo krdelce. Grajski gospodar je hotel imeti par zajcev, a sam ni utegnil iti nánje. Poslal je svoje lovske čuvaje, štirji so bili, in pridružil se jim je grajski učitelj, odgojevalec gospodarjevih sinov. Vedel je, da bosta mlada dva barončka spala do desetih, in do tedaj hoteli so se vsi vrniti. Pozneje se je pač rosa posušila in sled se je izgubil.

Učitelj bil je po svojem službenem stanu med denašnjimi najodličnejši lovec; postavili so ga torej na najboljše mesto, tja na soseskino cesto na razpotje.

Nič ne dé, če tudi ne zadene vsakega zajca; dovolj jih je tam po brežinah in čuvaji imajo bistre oči, da paznouhca ugledajo lahko že na ležišči.

Tam na obrobku vzhodne doline žarilo se je malo, ko je grajski učitelj prikorakal tjà na svoj stan.

Lep mož je bil ta učitelj, in še mlad.

Dolgo še ni bil v gradu in tudi ostati ni hotel dolgo, kajti študirati je mislil še dalje záse, in le počitnice svoje in morda še par mesecev več hotel je prebiti tukaj. In kaj! Saj je bilo tudi dolgočasno v tem gradu; v mestu je pač druga zabava.

Lov, to je bilo še jedino, to je bilo še nekaj tu v teh hribih. Ta še pomaga pozabiti nekoliko teh baronovih paglavcev.

Grenák kruh je to učiteljevanje pri visokih ljudeh — hvala Bogu, da se lahko osladi, dokler smo v mestih. Pa na deželi!

Dobro uro že je stal učitelj tam na svojem stanu, in ustrelil je bil res jednega zajca, a po dveh je bil krivo pomeril. Ubitega pa je ponosno obesil na suho vejo v bližnjem borovci.

Gonjači so se bili s psi obrnili v drugo stran in učitelj je moral čakati, da se vrnejo okrog griča zopet proti njemu.

Sédel je torej kraj ceste na odrušen kamen.

Kar ga opozorijo lahke stopinje, katere so prihajale po soseskineu potu navzgor.

Mlada kmetska deklica prišla je mimo. Bila je pa tudi vredna, da si jo je človek, in če tudi ni bil tako mlad, ko grajski učitelj, ogledal in ogovoril.

„A zadnjega ni bilo treba, kajti dekle je samo postalo pred zajcem in radovedno vprašalo:

„Ali ste ga tukaj ustrelili?“

Učiteljka še pogledala ni bolj nego površno.

„Tukaj, tukaj!“ reče oni, ki ni mogel z očesom od nje; „kam pa greš ti?“ pristavlja, ker ona ga je že bolj zanimala, nego zajec.

Zdaj uprla je tudi deklica pogled svoj v lovca.

Zarudela je malo.

„Na polje!“ dejala je hitro in hotela dalje po cesti.

„Čakaj malo, čakaj!“ reče oni in stopi sredi pota pred njo.

„Kako ti je pa imé?“

Govoreč hotel jo je prijeti čez pas.

A ona se mu izmuzne.

„Vsak dan Uršika!“ reče smeje se, in hiti navzdol.

A on je naglo zopet pri njej, ter jo pridrži za roko.

„Uršika? Čegava Uršika si?“ dejal je.

„Pustite me, meni se mudi!“ reče ona malo nejevoljna, a vendar silil jej je smeh v zarudelo lice.

„Povej mi, čegava si, potem te izpustim, prej ne!“

Govoril je to z resnim naglasom, tako da se je videlo, da misli v istini izpolniti svoj namen.

Deklica je vila sem in tja svojo roko, katero je on krepko držal, ter pogledala po cesti gori in doli, da-li nikdo ne prihaja.

Sramovala se je.

„Ker ste že tako sitni,“ pravi naposled, „Tolstovršnikova sem. Zdaj me pa pustite v miru!“

In on jo je res izpustil.

Samo prej je še prijel jo hitro čez pas, in jo bliskoma poljubil na mala rudeča ustna.

Odrinila ga je nejevoljno, in roko svojo na ustnih držeč stekla po cesti.

Kmalu je bila za ovinkom, a učitelj je še vedno stal na mestu in gledal za njo.

„Tolstovršnikova Uršika!“ dejal je sam pri sebi, „to si bomo zapomnili; nisem videl še lepšega dekletca; malo zabave bode morda vendar v teh hribih!“

Kakih štirinajst dni pozneje jel je učitelj pogostoma hoditi zvečer na sprehod, kakor je sam dejal, in pozno se je vračal.

Baron se ni menil mnogo zanj, ker večere je imel oni proste; tudi drugi posli se niso brigali za učitelja; in če je tudi ta ali oni hlapec kako sumnjo izrekel o teh ponočnih učiteljevih sprehodih, gotovega nihče ni vedel povedati.

Znalo se je le, da hodi grajski učitelj navadno tja po dolini, na katere spodnjem konci, dobre pol ure daleč, je stala samotna Tolstovršnikova hiša.

Čez dva meseca pa so baronovi odšli v mesto, in učitelj z njimi. Odslej se tudi med posli ni govorilo več o njem.

II.

Kričal je in drl se na vse pretége, ko so ga nesli h krstu. V cerkvi pa so mladi župnik gospod Janez grdo gledali, ko so ga oblivali z vodo, in ko so mu polagali peščico soli na jeziček.

„Ponkrèč naj bo, Ponkrèc!“ dejali so potem gospod Janez, „saj nima očeta, da bi mu imena izbiral; danes je pa svetega Ponkercà god!“ —

Ni boter, ni botrinja nista hotela ugovarjati, čeravno je bil boter že zinil, da bi bil nasvetoval drugo ime; tako je bil krščen fantič za Ponkercà.

In gospod Janez so v novič grdo pogledali vprašajoči malo pozneje v farovži botra: „Koga bom pa za očeta zapisal?“

„I, se bo že oglasil, če se bo hotel!“ dejal je boter, in potem so gospod Janez pustili prazno tisto vrsto v krstni knjigi, kamor se ima zapisati očetovo ime, priimek in dostojanstvo.

Kričečega Ponkercà pa so odnesli domov.

Tamkaj tudi ni bil vesel dan. Stari Tolstovršnik je že od jutra sem klel in hudoval se okrog hiše, in ko se mu je zdelo dovolj, zadel je sekiro na ramo, ter odšel v gozd smrečje klestit. Čakati ni hotel da prinesó malega vnuka iz cerkve. Želel in prorokoval mu je vse, samo dobrega nič.

Stara Tolstovršnica pa je brisala na tihem solze in kuhala juho za bolno hčerko. Tej je bilo slabo, silno slabo.

„Na, Uršika,“ dejala je mati, prišed z malim loncem v izbo; „to-le juho izpij; Anžiška mi je kokoš poslala, tako lepo kokoš, da jo je bilo škoda klati; le pij, Uršika, dobro ti bo délo.“

V tem sta prinesla botra mladega krščenca. Položili so ga v zibel, in gugali jo sem ter tja, kajti kričal je še vedno.

„Ali so gospod kaj rekli?“ vpraša stara mati potihoma botra.

„Dosti niso rekli,“ reče isti; „pa krstili so ga na denšnjega svetnika!“

„Kako pravite?“ oglasi se bolno dekle, „kako so ga krstili?“

„Ponkrèc je, Ponkrèc; denes je njegov god! Gospod Janez so tako hoteli!“

„Oh, moj Bog!“ zaihti mlada mati na glas in solze jo oblijó.

„I, kaj boš jokala! V nebesa lahko pride, naj bo že Jože ali Jurij, ali pa to, kar je; z gospodom se nismo mogli kregati!“ reče botra, ter ziblje v jedno mer otroka.

Tudi stara mati je brisala solze, a rekla ni nič.

„Očeta so tudi hoteli vedeti!“ pristavlja boter, ter ogleduje svoje umetno na kveder šivane čevlje.

„Oh, ti ljubi Bog!“ vzdihne Tolstovršnica.

Dekle v postelji pa je zakrilo obraz. Tako slabo jej je bilo, in tudi tako hudo pri srci.

Botra sta kmalu odšla, in okolo poludne vrnil se je tudi stari Tolstovršnik domov. Sekiro je zasadil na tnalo pred hlevom in potem ogledaval pod kozolcem voz in nekaj borovih plohov, ki so se tam sušili. Naposled je šel v hišo, a po bolni hčerki ni vprašal.

Pri kosilu so vsi molčali: gospodar, hlapec in dekla; matere ni bilo.

Drugi dan pa je pri farni cerkvi zvonilo mrliču. Tolstovršnikova Uršika je bila umrla.

Ko so jo pokopavali, bil je tudi stari Tolstovršnik med pogrebci in si je parkrat potegnil z desnim rokavom čez obraz.

Stara mati pa je doma sedela in vzdihovala in jokala ter zibala malega Ponkerčà.

III.

Minulo je trideset let.

Na Tolstovršnikovem domu gospodaril je Ponkrèc.

Za starim očetom, ki je prvi šel s tega sveta, gospodinjala je stara mati, a ta je pred nekoliko leti izročila vse vnuku. Umrla pa je leto pozneje, ko se je oženil Ponkrèc.

Ta je sedaj kmetoval tukaj, kakor so kmetovali drugi pred njim. Ves teden je bilo dela in truda dovolj, ob nedeljah pa si je

časi rad privoščil kozarec vina, če je bilo toliko okroglega pri hiši, da se oni krajecarji niso poznali; kajti bil je priden in varčen mož.

Posestvo njegovo stalo je bolj na samoti, tako da je malokedaj oglasil se kakšen popoten človek tu; a če je kdo prišel, Ponkrèc nikogar ni podil od hiše; še jesti mu je dal in prenočil ga pod kozolecem, po zimi pa v hlevu. In vse to za dobro besedo.

Bilo je okolo božiča, in mraz, da je škripal sneg pod nogo.

Pri Tolstovršnikovih so odvečerjali, kar pride hlapec pravit gospodarju, da na konci hleva sloni človek ob zidu, ki prosi prenočišča, ker je tako oslabele, da ne more dalje.

„Kdo pa je?“ vpraša gospodar.

„E, kakšen capin mora biti; raztrgan je in skoro bos,“ meni hlapec nejevoljno.

„Naj bo, kar hoče, v hlev na slamo mu pokaži!“

Čez nekoliko časa odloži Ponkrèc svojo kratko pipo, in reče ženi, ki je otroke spat spravljala:

„Pogledal bom pa vender, kakov capin je tam v hlevu; če je pravi, mi še kravo ukrade.“

V hlevu, tam v zadnjem kotu je na slami zleknen stokal star mož. Hlapec je bil vrgel raztrgan kožuh nanj, in v tega se je zavijal stari capin, kajti tak je bil v istini po svoji vnanjosti. Iz čevljev, katere je kazal izpod kožuha, lezli so poleg palcev tudi drugi prsti.

Rudeči njegov nos je kazal, da ni od samega mraza rudeč; na glavi je imel le malo las, in ti so bili sivi.

„Ta ne bo krave kradel!“ mislil si je Ponkrèc, ko je bil ogledal starca.

„Ali Vas zebe?“ vpraša potem glasno.

„Zdaj je že bolje!“ reče oni, „pa lačen sem, lačen!“

„Pojdi k materi, Bolt,“ veli gospodar hlapcu; „nekaj večerje je ostalo!“

„Ali ste Vi gospodar?“ vpraša zdaj oni na slami.

„Sem!“

„Ali ste doma tukaj?“

„Kaj pak!“ deje Ponkrèc, ki je gledal, ali je živini dobro nastlano.

„Kje pa je tista Tolstovršnikova Uršika?“ vpraša zopet oni počasi in ječe.

„Uršika?“ odgovarja Ponkrèc osupneno, kajti ni se mogel takoj domisliti; „jaz ne poznam, — a Uršika! Tako je bilo moji materi ime.“ —

Čudno se mu je zdelo, kaj povprašuje tujec.

„Ali je že, ali so že umrli mati?“ izprašuje zopet oni.

„Takrät, ko sem se jaz rodil!“

Tujec je malo premolknil in vzdihnil; potem prične zopet:

„Kje je pa Vaš — oča?“

„Kaj hudirja povprašujete to?“ zaropoče Ponkrèc.

A v tem je prišel hlapec, in prinesel nekaj ričeta v skledi.

Tujec se je sklonil kvišku in zajel parkrat, pa potem zopet odložil žlico, ter legel nazaj.

„Ne morem, slabo mi je!“ reče ječé.

„Umr! bo!“ krikne hlapec.

Ponkrèc se skloni čez starca.

„Po gospoda teci,“ reče hlapcu, „saj bo res umr!“

Bolt je zaklel med zobmi; v vas k fari je bilo daleč in debel sneg je ležal zunaj. Pa šel je vender urno.

Čez nekoliko časa odleglo je onemu tako, da je zopet prišel:

„Kje pa Vaš — oča?“

Ponkrèc se ni mogel več jeziti. Prisedel je na korito poleg bolnika in dejal:

„Saj ga nismo poznali, — ne jaz in ne stara mati! Trideset let je tega.“

Capin se je po teh besedah vzel na pol kvišku in zajechal:

„Jaz sem tvoj oča!“

Ponkrèc je odskočil k zidu, te besede so ga preplašile; mislil je, da se starcu blede.

Stari capin pa mu je jel pripovedovati počasi, pretrgano, in ječé v jedno mer dolgo, dolgo povest, in Ponkrèc je le poslušal, zinil ni besede. Vsega — vse lehkorniselnosti in nesreče — vsega tudi ni umel.

In ko je končal starec, šel je Ponkrèc molče ven iz hleva v hišo in je poklical ženo.

Postlala sta v hiši posteljo, in z velikim trdom privlekla bolnika iz hleva.

Ženi je Ponkrèc le par besed rekel, potem ona ni več povpraševala.